

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

2. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: Монографія. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 160 с.
3. Близнюк М. І. Соціалізація учнів у процесі вивчення правознавства // Історія та правознавство. – 2011. – № 1. – С. 2–3.
4. Соціалізація дітей та учнівської молоді в сучасному освітньому просторі: методичні рекомендації / укл. Мойсєєв С. О., Назаренко Л. М. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2013. – 48с.

Пізик Ю. В.*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ

У статті всвітлено технологію формування соціально компетентної особистості

Сьогодні, коли відбуваються зміни й модернізації в галузі освіти, особлива увага звернена на роль школи як організатора освітнього середовища для розвитку особистості. Оновилися функції школи: не тільки навчання й виховання, але й соціалізація школяра, формування життєвої компетентності, розвиток соціально значимих якостей особистості.

Щоб знайти своє місце в житті, ефективно освоїти життєві та соціальні ролі, випускник школи має володіти певними якостями, уміннями:

- бути гнучким, мобільним, конкурентоспроможним, уміти інтегруватись в динамічне суспільство, презентувати себе на ринку праці;
- критично мислити;
- використовувати знання як інструмент розв'язання життєвих проблем;
- генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення й нести за них відповідальність;
- володіти комунікативною культурою, уміти працювати в команді;
- уміти запобігати та виходити з будь-яких конфліктних ситуацій;
- цілеспрямовано використовувати свій потенціал як для самореалізації в професійному й особистісному плані, так і в інтересах суспільства, держави;
- уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку й самовдосконалення;
- бережливо ставитись до свого здоров'я та здоров'я інших як до найвищої цінності;
- бути здатним до вибору численних альтернатив, які пропонує сучасне життя [1].

Отже, статус людини в суспільстві залежить від неї самої.

Швидкоплинність соціального прогресу, динамічних змін викликає необхідність постійної роботи над собою, розвиток життєвої компетентності, посилення відповідальності молоді людини за своє майбутнє, за можливість досягнення життєвого

---

* © Пізик Ю. В.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

успіху.

Багатьом відома така притча: Звернувся бідняк до монаха, який ловив рибу: «Дай мені риби! Я голодний». Монах мовчки віддав йому вудку. Повчальний характер притчі зрозумілий: треба давати не стільки їжу, скільки засоби її добування, а в нашому випадку потрібно навчити дитину вчитися.

Головне завдання освіти в тому, щоб учні зрозуміли та осмислили власне життя, навчилися самостійно та успішно вирішувати як щоденні життєві завдання, так і складні життєві проблеми, тобто стали *життєво компетентними, життєстійкими, життєздатними*.

У повсякденній роботі з учнями вчитель повинен керуватися такими життєвими істинами: дитину треба розуміти, підтримувати, захочувати, учити вірити в людей, цінити себе та інших. Саме через різні види соціальної діяльності (спілкування, гру, навчання, пізнання, працю) відбувається виникнення свідомості та самосвідомості, засвоєння загальних способів практичної діяльності, формування соціальних зв'язків, здатність орієнтуватися в суспільних подіях, залучення до суспільного життя.

Підґрунтям для формування соціально зрілої особистості є технологічний ланцюжок:

Соціальне навчання – соціальне проектування – соціальна компетентність – соціальна корекція.

Соціальне навчання – допомога учням в оволодінні життєвими навичками, уміннями, необхідними для правильного поведіння в соціальному середовищі.

Соціальне проектування – технологія та зумовлена нею діяльність уповноважених школою осіб (соціального педагога, психолога, педагогів, волонтерів із числа учнів старших класів, батьків) спрямована на всебічну підтримку розвитку життєвої компетентності учнів.

Формування соціальної компетентності передбачає становлення соціально зрілої особистості; формування учнем уявлень про суспільство як розмаїту, динамічну цілісність, складовою якої є він сам, розвиток у нього бажання та здатності бути активним членом цієї цілісності. Соціальна компетенція передбачає розуміння учнем негативних соціальних явищ (наркоманія, алкоголізм тощо) та здатність протидіяти їм. Головне завдання вчителя, класного керівника – допомогти дитині зрозуміти рольовий аспект власного існування. Учень повинен готувати себе до набуття й реалізації певних соціальних ролей.

Соціальна корекція – визначення переваг та можливих недоліків у процесі соціалізації, окреслення засобів та шляхів їх усунення, реалізація практичних заходів, спрямованих на усунення вад у розвитку життєвих компетентностей особистості [2].

Великий потенціал у формуванні соціальної компетентності відіграє співробітництво вчителя й учнів на уроці, у дослідницькій і позакласній діяльності. Тому потрібно прагнути до створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність. Особливу увагу слід приділити розвитку

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

вміння мислити, опрацьовувати інформацію, самостійно формулювати судження із чіткою структурою аргументації.

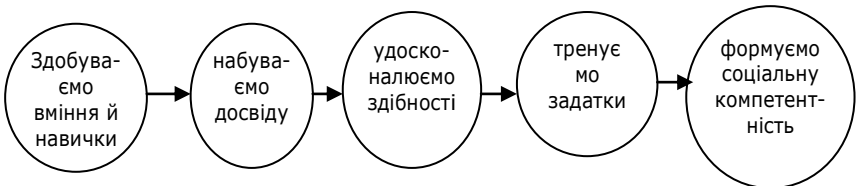
Соціальна компетенція має три аспекти: інформаційний (когнітивний, знанневий); поведінковий (поведінка, уміння, навички); ціннісно-оцінний (морально-етичний) (табл. 1).

Таблиця 1

Компоненти соціальної компетентності

№ з/п	Компонент соціальної компетентності	Напрями набуття учнями знань, умінь, навичок, цінностей та ставлень особистості
1	Когнітивний (знанневий)	Знання: <ul style="list-style-type: none"> • про правила комунікації; • про суспільство та суспільні закони; • про процеси прийняття суспільних рішень; • про основи співпраці й спілкування з іншими та розв'язання конфліктних ситуацій
2	Ціннісний	Здатність: <ul style="list-style-type: none"> • відчувати власну гідність, шанувати права людини; • до співробітництва; • визначати власну позицію; • до соціальної відповідальності; • бути принциповим; усвідомлювати потребу захищати права й власні інтереси, не порушуючи прав інших; • бути толерантним
3	Поведінковий	Уміння: <ul style="list-style-type: none"> • визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими; • продуктивно співпрацювати з різними партнерами, виконувати різні ролі в групі та команді; • застосовувати технології трансформації та конструктивного розв'язання конфліктів, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність.

Соціальна компетентність – це складна інтегрована характеристика особистості, що забезпечує її самореалізацію. Для самореалізації в соціумі особистості потрібно володіти відповідними знаннями про види та структуру комунікації, шляхи її здійснення, мати відповідні соціальні мотиви та поведінкові алгоритми (рис. 1) [5].

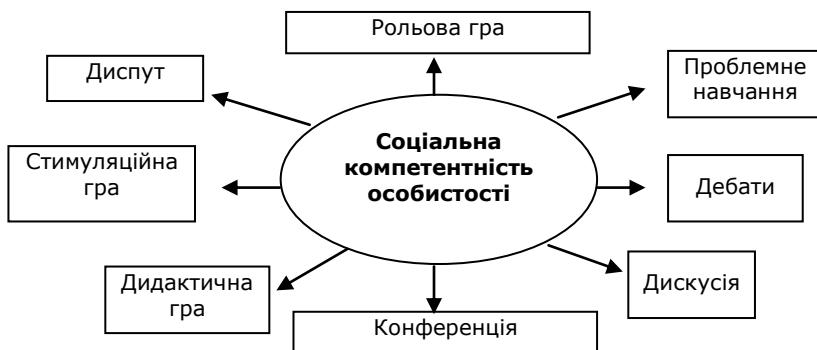
Рис. 1 Алгоритм формування соціальної компетентності

Компетентнісний підхід реалізується через такі складові, як зміст освіти, організацію навчально-виховного процесу (НВП), зміну кінцевих результатів НВП (табл. 2).

Реалізація компетентнісного підходу

Зміст освіти	Навчально-виховний процес (НВП)	Зміна кінцевих результатів НВП
<ul style="list-style-type: none"> • Загальнолюдські цінності; • гуманізація; • гуманітаризація; • профільність; • продуктивність; • введення нових засобів добування інформації; • індивідуалізація; • диференціація 	<ul style="list-style-type: none"> • Компетентнісно орієнтований підхід; • діяльнісний підхід; • творчий підхід; • інтерактивні та активні методи навчання; • розвивальні технології; • набуття методологічних знань; • орієнтація на самостійну пізнавальну діяльність як основу формування самоосвітньої компетентності 	<ul style="list-style-type: none"> • Загальнонавчальні компетентності; • предметні компетенції; • соціальний досвід; • подальший розвиток компетентностей через розширення та поглиблення досвіду

Навчання й виховання кожної конкретної дитини повинне відбуватися на основі її природних здібностей, а отже, основним стимулом навчання має стати інтерес дитини, задоволення її потреб у пізнанні, самопізнанні й розвитку. Таким чином, формуючи соціальну компетентність учнів, варто практикувати як традиційні, так й інноваційні технології. Серед методів навчання виділяють: вербальні (бесіда, лекція, пояснення, розповідь, диспут); пояснювально-ілюстративні (демонстрація наочності й ТЗН); практичні (вправи, дослідження, самостійна робота учнів над проблемою, метод проєктів); інтерактивні (рольові та дидактичні ігри) (рис. 2).

Рис. 2 Шляхи формування соціальної компетентності на уроках

Важливу роль у процесі формування на уроках соціальної компетентності учнів відіграють особисті якості педагога як активного партнера учнів у навчально-виховному процесі [3].

Таким чином, формування соціальної компетентності дитини через застосування інтерактивних технологій на уроках

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

дає можливість досягнути таких результатів:

- виходу учня на позицію активного партнера навчання;
- досягнення багатовекторних зв'язків в обміні інформацією між учнем і вчителем;
- заохочення творчості учасників;
- активізації індивідуальних розумових процесів учнів;
- поєднання теорії та практики [4].

Але найголовнішим здобутком є формування самодостатніх, підготовлених до свідомої та ефективної діяльності в різних сферах життя людей. Пошук себе, свого місця в суспільстві, професійний вибір тим успішніші, чим ближчі до реального життя всі форми діяльності.

Отже, соціалізувати дитину – це насамперед навчити її жити в злагоді із собою та навколишнім світом. Мудрий педагог В. Сухомлинський розумів, що досягнути цього можна, лише крок за кроком вводячи дитину у світ різноманітних людських стосунків і спонукаючи її до більшої самостійності та відповідальності. Саме на це має бути спрямована робота школи, що сприятиме адаптації підлітків у суспільстві та вихованню гідних громадян нашої країни.

Література:

1. Бутнікова Т. В. Цілісний вимір соціалізації учнів /Т. В. Бутнікова // Педагогіка і психологія, 1997. – № 14.
2. Войтко В. І. Методологічні проблеми соціалізації молоді/ В. І. Войтко. – К. - 1976.
3. Іванов Д. А. Компетенції і компетентнісний підхід в сучасній освіті. Теорія і практика освіти. – 2008. – № 1.
4. Міщанчук Н. Формування соціальної компетентності дитини через дієве партнерство вчителя і учнів // Історія України / Всесвітня історія. – 2011. – № 39.
5. Смагіна Т. М. Поняття та структура соціальної компетентності як наукова проблема / Вісник Житомирського університету. – Вип. 50, 2010.

Седухіна Т. Б.*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ГРУПОВІЙ РОБОТІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Стаття розкриває форми групової роботи з формування комунікативних компетенцій на уроках у початковій школі.

Сьогодні вчитель початкової школи повинен не тільки давати знання, уміння, навички, а, у першу чергу, створювати передумови для розвитку учня як гармонійної особистості, спроможної успішно навчатися в основній школі. В. О. Сухомлинський писав: «Навчити дитину вчитися, дати їй уміння, за допомогою яких вона буде самостійно здійснювати зі сходинки на сходинку довгого шляху пізнання, – це одне з найскладніших завдань учителя. Саме в його здійсненні – ключ до тієї педагогічної мудрості, опанування якої робить нашу працю

---

* © Седухіна Т. Б.